

Kiertotalouden kansalaisraadin tapaaminen

Muistio 12.11.2020

1. Taina Nikula, ympäristöministeriö: Valmistelun tilanne ja kiitokset

- Kiitos raatilaisille aktiivisesta osallistumisesta ja tärkeistä näkemyksistä!
- Kansalaisraadin näkemyksiä on hyödynnetty ohjelmatyön valmistelussa ohjausryhmässä ja työjaostossa.
- Kiertotalousohjelma on loppusuoralla. Julkistus on luultavasti tammikuussa.

2. Markus Terho, Sitra: Alustuspuheenvuoro

- Ks. esitys liitteenä.
- On suuri piilevä potentiaali, jos kansalaiset saadaan pienentämään hiilijalanjälkeään. Muutosta voidaan kiihdyttää kiertotalouden keinoin.
- Olennaista on, että ihmiset ymmärtävät valintojensa merkityksen ja mittakaavan. On myös tärkeää tehdä suosituksia, joista ihmiset voivat innostua. Tähän Sitra on rakentanut digitaalisia työkaluja: elämäntapatestin, elämäntavan suunnittelutyökalun ja arjen tekojen listan.
- Ostopäätöksiin vaikuttavat eniten tarve ja käytännöllisyys, ilon tuottaminen itselle ja perheelle, ajansäästö sekä tuotteiden pitkäikäisyys ja kestävyys. Vastuullisuus ja ekologisuus eivät ole monille parhaita myyntiargumentteja.
- Sitran tutkimuksen mukaan suomalaisten vahvimmin tuntema tunne ilmastonmuutosta kohtaan on kiinnostus. Ympäristöystävällisten elämäntapojen harjoittaminen on yleisin keino hallita tunnetta.
- Ei ole olemassa yhtä tapaa elää kestävästi. Voimme kaikki löytää oman tapamme elää hyvää kestävää arkea.

3. Raadin keskustelua

Keskusteltiin alustuksen sekä kuluttajamarkkinoita koskevan tekstiluonnoksen pohjalta:

Muutos lähtee helpoista asioista. Vahvalle viestinnälle on tarvetta, jotta ihmiset ymmärtävät valintojensa merkityksen.

- Hiilijalanjälkishoppailu on yleistä: ihminen ajattelee esimerkiksi voivansa lentää, jos hän ei syö lihaa. Kaupanteko itsensä kanssa on ymmärrettävää, mutta valintojen suuruusluokat on hyvä ymmärtää.
- Ihmisen muuttavat omassa arjessaan mieluiten helppoja asioita. Kasvissyönti, vähäpäästöisen auton hankinta, vähäpäästöiseen energiamuotoon siirtyminen ja ilmalämpöpumpun hankkiminen ovat suosittuja toimia.

- Leicesterin metodi toimii: jos tekee 1 prosentin jokaisessa asiassa, säästää tai parantaa paljon.
- Kiertotalouden onnistumisen edellytys on selkeä ja konkreettinen viestintä. Olemassa olevia alustoja ja palveluita pitäisi markkinoida nykyistä paremmin. Vaikuttajia voisi käyttää tekemään yhteiskäytöstä ja kierrättämisestä normaalimpaa ja arvostetumpaa.
- Kansalaisille voisi luoda *Viisi tärkeintä valintaa* -huoneentaulun.

Tuotteille ja palveluille tarvitaan ymmärrettäviä ja luotettavia mittareita.

- Pitäisi luoda läpinäkyviä mittareita, joilla kuluttaja voi luotettavasti vertailla tuotteiden hiilijalanjälkeä, nykyisten tuoteselosteiden tapaan. Toisaalta on muistettava, etteivät kaikki ole halukkaita tutkimaan yksityiskohtaisia selosteita.
- Mittarit auttavat myös yrityksiä kohdistamaan toimensa tärkeimpiin kohtiin arvoketjussa ja kehittämään elinkaariajatteluaan.
- Mittareita tarvitaan myös julkisten hankintojen tueksi.
- Koko ostoskorin hiilijalanjäljen esiin tuominen sekä ympäristöystävällisten ostossuosittelusten antaminen voisivat toimia.
- Tarvitaan selkeämmät kierrätysmerkinnät. Tuoteselosteen pitäisi olla samalla korjaus- ja kierrätysseleste. Tähän liittyy myös se, että kierrätettävyyttä otetaan osaksi tuotesuunnittelua ja standardoinnilla päästään siihen, että tuotteen materiaalit ovat helposti tunnistettavia.

Korjauspalvelujen yleistyminen vaatii sekä hintojen että arvojen muutosta.

Ikäihmisten korjaustaidoissa on käyttämätöntä potentiaalia.

- Referenssihintaa on suurin este. Jos halvemmalla saa uuden tuotteen, ei tunnu järkevältä tai ole edes taloudellisesti mahdollista korjata vanhaa. Kyseessä ei ole aina arvovalinta vaan taloudellinen valinta.
- Tarvitaan kulttuurin ja arvojen muutosta, jotta esim. paikattujen vaatteiden käyttäminen voi yleistyä.
- Korjaamisessa meillä on hyödyntämätön kansallinen potentiaali: hyväkuntoiset ikäihmiset ovat eläneet edellisellä "kiertotalouskaudella" ja osaavat korjata esim. vaatteita taitavasti. Heidät kannattaisi saada mukaan, pientä korvausta vastaan.
- Voisiko korjauskulttuuria kiihdyttää digitaaliseen alustaan kytketyllä palvelumallilla?

Verotuksella ja lainsäädännöllä kannattaa tukea kiertotalouden ratkaisuja.

- Lainaamisesta ja jakamisesta voisi saada verohelpotusta tulonhankkimis- tai kotitalousvähennyksen tapaan.
- Korjauspalveluille ja elinkaarta pidentäville kiertotalouspalveluille pitäisi olla alennettu arvonlisäverokanta tai kotitalousvähennys.
- Panttijärjestelmää voisi laajentaa juomapakkauksista esim. ICT-laitteisiin.

- Tietyn koon ylittävillä kauppakeskuksille ja marketeille pitäisi säätää velvoite pitää yllä kiertotalouden toimintoja.
- Jos tuotteille ja palveluille saadaan luotettavat kiertotalouskriteerit, voitaisiin asettaa markkinointi- ja mainontakielto tuotteille, jotka ei täytä vähimmäiskriteereitä.
- Euroopan unionin Ecodesign-direktiivin laajentaminen muihinkin kuin energialaitteisiin on hyvä suunta. Tuotteiden pitkäikäisyyttä edistäisi kuitenkin parhaiten kiertotalouden tuote palveluna -liiketoimintamalli.

Ihmiset kaipaavat helppoja, lähellä toimivia ja edullisia vaihtamisen, lainaamisen ja yhteiskäytön ratkaisuja. Myös nopea saatavuus ja vastuukysymykset ratkaisevat.

- Jakamispalvelujen kuukausimaksut voivat olla este. Kuukausimaksun suuruus ei välttämättä vastaa todellista käytön määrää. Tarvitaan mikromaksuja.
- Postin Vaihtolokero-palvelu voisi toimia alueellisessa jakamistaloudessa. Nyt lainaamisen ja vuokraamisen iso este on monelle aikataulun ja paikan sopiminen tuotteen noutamiselle ja palauttamiselle.
- Jakamispalveluita voisi tarjota jonkin toisen tuotteen tai palvelun oston ohella.
- Alueelliset osuuskunnat voisivat olla yksi ratkaisu.
- Kirjastot olisivat luonnollisia jakamistalouden edistäjiä.
- Jakamiseen kannattaisi luoda verkkokauppa-alusta, joka toimisi kuten tori.fi ja jossa logistiikka kuuluisi palveluun. Voisi olla myös sovellus, josta voisi katsoa, mitä naapurustossa on lainattavissa.
- Lainattaville tavaroille kannattaisi luoda vakuus- tai panttimaksu tai vakuutus. Se lisäisi luottamusta lainata muillekin kuin ystäville.
- Hyviä esimerkkejä toivotuista arjen ratkaisuksista ovat esim. Facebookin alueelliset Roskalava-ryhmät, lasten harrastusten kimppakyytipalvelut, taloyhtiöiden yhteisjääkaapit ja kirjojen kierrätyshyllyt sekä valaistuksen ja sisustuksen tarjoaminen palveluna kuluttajille.
- Vaihtamiseen, jakamiseen ja lainaamiseen kannustavat teemapäivät voivat lisätä vauhtia asennemuutokseen.

4. Jaettuja linkkejä ja vinkkejä

- sitra.fi/en/publications/pathways-to-1-5-degree-lifestyles-by-2030/
- sitra.fi/en/publications/changing-relationship-people-goods/
- sitoumus2050.fi/fi/web/sitoumus2050/elamantavat#/
- univaasa.fi/fi/uutiset/ilmastokysely-osoittaa-suomalaiset-kokevat-oman-elamansa-jo-nyt-ympariston-kannalta
- ellenmacarthurfoundation.org/circular-economy/what-is-the-circular-economy
- nextiili.fi/
- circularmonday.com/
- ridefy.com/fi/
- kyydit.net/